

تعیین کیفر در دادسرا از گذر رسیدگی پذیرش ابتدایی مجرمیت (در حقوق بلژیک و فرانسه با نگاهی به نهادهای مشابه در حقوق ایران)

عرفان باباخانی^۱ ✉

چکیده

زمینه و هدف: در مواجهه با ازدحام کیفری، طولانی بودن و هزینه دادرسی کیفری کشورهای مختلف سازوکار رسیدگی پذیرش ابتدایی مجرمیت را برای حل و فصل اختلافات در مرحله دادسرا وارد زرادخانه قانونی خود کرده‌اند. در دو کشور فرانسه و بلژیک این نهاد مبتنی بر منفعت عمومی و ثمره اصل مصلحت تعقیب را می‌توان قراردادی میان دادستان و متهم توصیف کرد که هر دو طرف ملزم به رعایت مفاد آن می‌باشند و متهم با اقرار و پذیرش مجرمیت از مزایا و برخورد کیفری نرم‌تری برخوردار و اختلاف در همان مرحله دادسرا حل و فصل می‌شود. به همین جهت می‌توان از «توافقی شدن تعیین کیفر» در دادسرا صحبت به میان آورد. طی قرارداد مذکور جبران خسارات وارده به بزه‌دیده و ترمیم آنها از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است.

روش: روش پژوهش حاضر با توجه به ماهیت موضوع، به صورت توصیفی-تحلیلی با استفاده از منابع کتابخانه‌ای می‌باشد.

یافته‌ها و نتایج: قانون‌گذار ایرانی در ق.آ.د.ک ۱۳۹۲ نهاد مذکور را به‌عنوان یک سازوکار جایگزین رسیدگی پیش‌بینی نکرده است که در مقایسه با حقوق کشورهای مترقی ضرورت چنین رسیدگی‌ای احساس می‌شود. تحقیق پیش رو سعی نموده جایگاه رسیدگی پذیرش ابتدایی مجرمیت را در نظام حقوقی ایران، فرانسه و بلژیک مورد بررسی قرار دهد. در پایان با توجه به مطالعه تطبیقی پیشنهاد شده که قانون‌گذار ایرانی رسیدگی مذکور را با اهداف از پیش تعیین شده در قانون وضع کرده و در اختیار دادستان بگذارد تا بتوان دیدگاه‌های توافقی شدن تعیین کیفر در مرحله دادسرا نسبت به اشخاص حقیقی و حقوقی را در حقوق کیفری ایران نیز جهت سرعت بخشی در پاسخ‌دهی به عمل مجرمانه پیاده کرد.

کلید واژه‌ها: رسیدگی پذیرش ابتدایی مجرمیت، جایگزین رسیدگی کیفری، ترمیم، اصل اقتضای تعقیب، نظام حقوقی نوشته.

* استناددهی (APA): باباخانی، عرفان. (۱۴۰۰). تعیین کیفر در دادسرا از گذر رسیدگی پذیرش ابتدایی مجرمیت (در حقوق بلژیک و فرانسه با نگاهی به نهادهای مشابه در حقوق ایران). *تحقیقات حقوقی بین‌المللی*، ۱۴(۵۳)، ۲۲۳-۲۴۲. http://alr.iauctb.ac.ir/article_687339.html

۱. دانشجوی دوره دکتری حقوق کیفری و جرم‌شناسی و عضو مرکز تحقیقات حقوقی دانشگاه پاریس نانت.

رایانامه: babakhani_erfan@yahoo.com

مقدمه

در فرانسه و بلژیک، دادستان قاضی دادرسی است که وظیفه آن انجام شروع تعقیب به نام جامعه است. در فرانسه سه گزینه در دسترس دادستان است که در مواد ۴۰ و بعدی قانون آیین دادرسی کیفری این کشور پیش‌بینی شده است: ابتدا، تعقیب قانونی مقابل مراجع تحقیق یا محاکمه؛ دوم، اجرای روشی جایگزین برای تعقیب قانونی که اگر قطعی شود منجر به طبقه‌بندی پرونده می‌شود و سوم طبقه‌بندی یا بایگانی ساده پرونده می‌باشد. در واقع، وی قدرت تعقیب عمومی و اجرای جایگزین‌ها را دارا می‌باشد و در این میان مخیر است. نتیجتاً هیچ الزامی برای دادستان در حقوق این دو کشور و همین‌طور دادستان ایرانی برای اعمال مسیر انتخابی یا پیشنهاد جایگزین‌ها وجود ندارد؛ اما در رویه بر اساس اصل مصلحت تعقیب دادستان عموماً به جایگزین‌های تعقیب روی می‌آورد. در این راستا ماده ۱-۴۱ قانون آیین دادرسی کیفری فرانسه اشعار می‌دارد که «اگر به نظر دادستان می‌رسد که چنین اقداماتی احتمالی این‌که جبران خسارت وارده به بزه‌دیده را تضمین کند، به اختلال ناشی از جرم پایان داده و کمک به بازپذیری مرتکب جرم کند، دادستان می‌تواند قبل از تصمیم خود در مورد تعقیب عمومی، به‌طور مستقیم یا از طریق یک افسر پلیس قضایی، نماینده یا یک میانجیگر دادستان عمومی [...] به این سازوکارها متوصل شود». مطابق با ماده ۲-۴۰ قانون آیین دادرسی کیفری فرانسه، چنانچه دادستان متعاقب شکایت بزه‌دیده جایگزین تعقیب صادر کند بایستی وی را مطلع کند و در صورت بایگانی ساده علاوه بر مطلع کردن بزه‌دیده بایستی تصمیم خود را با دلایل قضایی توجیه کند.

بنابراین این اقدامات جایگزین که همچنین اقدامات «راه سوم» نامیده می‌شود^۱ میانجیگری کیفری را با تصویب قانون ۱۹۹۳، توافق کیفری مصوب قانون ۱۹۹۹، رسیدگی پذیرش ابتدایی مجرمیت^۲ مصوب قانون ۲۰۰۴ را شامل می‌شوند. تاریخ جایگزین‌های کیفر حبس و انعطاف‌پذیری اجرای آن در بلژیک به قانون سال ۱۸۸۸ میلادی برمی‌گردد که تحت تأثیر تفکرات مکتب دفاع اجتماعی آدلف پرینس با اولین رهنمودها برای فردی شدن کیفر با توجه به میزان خطرناک بودن اجتماعی مجرم تصویب شد. قانون مذکور آزادی مشروط و محکومیت تعلیقی را وارد سیستم دادرسی کیفری کرد که اجرای تعلیق کیفر حبس و امکان تعلیق مشروط را برای محکومان کم‌خطر را فراهم کرده است. طی دو سده اخیر جایگزین‌های حبس در حقوق این کشور مورد تغییر و تحولاتی قرار گرفته است که می‌توان به گسترش تنوع این جایگزین‌ها و قلمرو اجرایی آنها اشاره نمود؛ اما پیش‌بینی نهاد رسیدگی پذیرش ابتدایی مجرمیت به‌ویژه در سیستم حقوقی بلژیک در سال ۲۰۱۶ میلادی را می‌توان «دیر هنگام» در نظر بگیریم ولی مهم‌تر از این تأخیر، حقوق‌دانان

۱. در واقع راه اول همان تعقیب عمومی توسط دادستان و راه دوم طبقه‌بندی پرونده می‌باشد.

2. La comparution sur reconnaissance préalable de culpabilité.

این کشور تصویب این نهاد را «یک انقلاب» در سیستم دادرسی کیفری خود قلمداد می‌کنند. این سازوکار به‌طور مؤثر با هدف پاسخگویی کیفری به جرایم ساده اجرا می‌شود که امکان تصمیم‌گیری سریع به مقامات قضایی برای حل و فصل پرونده و بدون نیاز به جمع‌آوری ادله جرم را فراهم می‌کند. (استفانی و همکاران^۱، ۲۰۱۹: ۱۵۱-۱۵۰) رسیدگی‌های جایگزین پاسخی کارآمد برای جامعه، بزه‌دیده و همچنین مرتکب عمل مجرمانه قلمداد می‌شوند. همچنین به تقویت راهبرد مقامات قضایی و ارائه‌ابزاری به دادستان برای انتخاب پاسخ کیفری که با شرایط پرونده و وضعیت فردی مجرم مناسب باشد را منتج می‌شود. قانون‌گذار بلژیکی، ایرانی و فرانسوی سازوکارهای مختلفی را از یک طرف، برای تعدیل ازدحام وظایف کاری محاکم کیفری و از طرف دیگر، تلاش برای جبران فقدان مؤثر بودن عدالت کیفری و سرعت در واکنش قانونی به اجرا درآورده‌اند. قانون‌گذار فرانسه و بلژیک نیز با این هدف از رسیدگی پذیرش ابتدایی مجرمیت یا معامله اتهام غافل‌نماند. در این راستا این رسیدگی به یک نوع توافق در زمینه‌ی حل و فصل دعوی بین مدعی‌علیه و مقام تعقیب گفته می‌شود. در این فرآیند متهم می‌پذیرد که از طریق پذیرش مجرمیت خود یا شهادت علیه معاون و شرکای خود به‌طور کلی، ارائه هرگونه اطلاعات در مورد جرم، یا هرگونه همکاری دیگر با مقام تعقیب، او را از وظیفه اثبات جرم متهم معاف کند؛ در مقابل نیز دادستان، متعهد به تخفیف مجازات یا صرف‌نظر کردن از برخی جرایم و یا کاهش بار مسئولیت وی خواهد شد. این رویه عدالت مذاکره محور و توافقی در قوانین بلژیک بی‌سابقه است که در واقع نشان می‌دهد این قانون‌گذار نیز با الهام از نهادهایی که در سیستم حقوقی آنگلو ساکسون اجرا می‌شود^۲، این سازوکار را اخیراً وارد قوانین موضوعه خود کرده است. مثال بارز آن معامله اتهام آمریکایی است که به‌عنوان «نوعی مذاکره که توسط دادستان و وکیل مدافع مهمت صورت می‌گیرد که توافق‌نامه‌ای در مورد یک یا چند مورد از اتهامات منعقد می‌کنند و این فرآیند بدون محاکمه انجام می‌پذیرد» (هرمان^۳، ۲۰۱۲: ۱).

کانون توجه مقاله، بیشتر تکیه بر مباحث حقوق شکلی (فرآیند رسیدگی) است و مسائل مرتبط با حقوق ماهوی که در بسیاری از منابع و نوشته‌های مربوط به جایگزین‌های رسیدگی به آن پرداخته شده است، مورد نظر نویسنده نیست. سیاست‌گذاران جنایی ایران، فرانسه و بلژیک^۴،

1. Stefani et al

۲. برای رواج این سازوکار در سیستم کامن‌لا ریشه‌ها و اصول مذهبی چون اقرار و بخشش بی‌تأثیر نبوده است.

3. Herman

۴. از زمان اجرایی شدن بزرگ‌ترین قانون‌نویسی حقوق جزا در قرن بیستم، حقوقدانان از مطالعات تطبیقی برای بهبود قوانین ملی مربوطه و مرتفع کردن شکاف‌ها در قوانین داخلی خود بهره برده‌اند، مضافاً اینکه از اواخر قرن بیستم در علوم قضایی بیشتر و بیشتر صحبت از جهانی‌سازی و هماهنگی حقوق جزا می‌شود. نظام‌های حقوقی ایران، فرانسه و بلژیک از چند نظر شایسته مقایسه و مطالعه تطبیقی هستند. از یک‌سو، هر سه نظام حقوقی در دسته نظام حقوقی نوشته‌جای دارند و همین‌طور بین حقوق بلژیک و ایران با فرانسه در شکل‌گیری دکترین حقوقی پیوندهایی وجود دارد. از سوی دیگر، تحلیل و درک بررسی سازوکارهای جایگزین رسیدگی در سایر کشورها آموزنده است و علاوه بر این می‌توانند منبع ایده‌های جدید و راه‌حل‌های^۵

سازوکارهای جایگزین رسیدگی کیفری گوناگونی برای برخورد قضایی مؤثر با بزهکاران به اجرا گذاشته‌اند. از این رو، مقاله به روش مزجی بر نکته‌هایی متمرکز می‌شود که صرفاً بازتاب دگرگونی‌ها و تحولات حقوق شکلی یک نهاد جایگزینی است و همین نکته، نوآوری مقاله حاضر است که در منابع موجود به آن توجه کافی نشده است. بر این مبنای پژوهش حاضر با رویکردی تطبیقی به دنبال تجزیه و تحلیل یک نهاد حقوقی یعنی رسیدگی پذیرش ابتدایی مجرمیت است که برای حل مشکلات رسیدگی طولانی کیفری وارد زرادخانه کیفری فرانسه و بلژیک شده است. برای درک رسیدگی پذیرش ابتدایی مجرمیت به‌عنوان مهم‌ترین جایگزین فرآیند رسیدگی کیفری لازم است در ادامه با توجه به نوظهور بودن این نهاد به‌ویژه در حقوق بلژیک، ابتدا دامنه اجرایی آن تشریح شود (۱). سپس از آنجا که این پژوهش درصدد تعیین چنین نهادی در نظام کیفری ایران است، سعی خواهد شد چگونگی اعمال آن با توجه به مقررات موجود در حقوق فرانسه و بلژیک بررسی شود که چگونه می‌توان این نهاد قضایی را در فرآیند کیفری اعمال کرد (۲).

دامنه اجرایی رسیدگی پذیرش ابتدایی مجرمیت

با انجام رسیدگی پذیرش ابتدایی مجرمیت، دادستان و مرتکب می‌توانند قبل از اجرای فرآیند تعقیب عمومی با یک توافق‌نامه پرونده را در همان مرحله تعقیب حل و فصل کنند. این سازوکار بر اقرار مرتکب جرم استوار بوده و در مقابل دادستان مجازات خفیف‌تر را در توافق‌نامه در نظر می‌گیرد که بدین ترتیب تعیین کیفر در دادسرا صورت می‌پذیرد و متعاقباً توسط قاضی محکمه تأیید و به اجرا درمی‌آید؛ بنابراین اجرای این جایگزین در رویه عمدتاً همراه با تعیین مجازات کیفری برای مرتکب جرم است. بدین ترتیب از یک رسیدگی طولانی و پرهزینه اجتناب و به‌جای تعقیب عمومی، از یک مجازات خفیف‌تر به‌عنوان جایگزین کیفری رسیدگی اعمال می‌شود. از ابتدای قرن نوزدهم تا حال حاضر از سازوکار معامله اتهام آمریکایی در بیشتر پرونده‌های قضایی کیفری (یا تقریباً ۹۷٪ پیگردهای قانونی فدرال) در این کشور استفاده شده است. (استفانی و همکاران^۱، ۲۰۱۹: ۱۵۰) رویه‌ای که برای هر نوع جرم و هر میزان شدتی و حتی زمانی که رسیدگی دادگاه آغاز شده باشد قابل اجرا است. (بلوتویجک^۲، ۲۰۱۵: ۹۷-۹۵) این سازوکار الهام‌بخش قانون‌گذار فرانسوی بود و موجب تصویب نهاد پذیرش ابتدایی مجرمیت در سال ۲۰۰۴ میلادی در این کشور شد. متعاقباً قانون‌گذار بلژیکی با الهام‌گیری از قانون‌گذار فرانسوی همسایه جنوبی خود

۱- خلافتانه برای مشکلات رسیدگی طولانی کیفری نیز باشد. به‌علاوه به نظر می‌رسد قانون‌گذار ایرانی در طول قانون‌نویسی سده اخیر از این دو قانون‌گذار الهام گرفته است.

1. Stefani et al
2. Blotwijk

این نهاد که به نظر می‌رسد هنگام تهیه مقررات مربوطه به‌طور عمدی بر آن تأثیر گذاشته است را در سال ۲۰۱۶ میلادی تصویب کرد.^۱ برای بررسی این نهاد به‌عنوان یکی مهم‌ترین جایگزین‌های رسیدگی لازم است که ابتدا با اهداف آن و متعاقباً به مفهوم و تفاوت آن با رسیدگی‌های مشابه دیگر آشنا شد (۱،۱)، سپس دامنه اجرا-اعمال این نهاد مورد بررسی قرار گیرد (۱،۲).

اهداف قانون‌گذار از پیش‌بینی سازوکار حقوقی رسیدگی پذیرش ابتدایی مجرمیت

قانون ۹ مارس سال ۲۰۰۴ فرانسه در چهارچوب اصلاح سیستم عدالت کیفری رسیدگی پذیرش قبلی مجرمیت را به‌عنوان رسیدگی سریع‌تر و کم‌هزینه‌تر از رسیدگی کیفری کلاسیک وارد زرادخانه قانونی این کشور کرد. (آنسلوت و دوریت‌دوبان^۲، ۲۰۱۰: ۲۳۷) این سازوکار همچنین هدف تعدیل ازدحام مراجع قضایی، کاهش میزان طبقه‌بندی ساده پرونده و پایه‌گذاری دیالوگی مستقیم میان دادستان و متهم را دنبال می‌کند که رضایت مجرم به‌عنوان پیش‌شرطی در تعیین کیفر رکن اصلی می‌باشد. (باباخانی^۳، ۲۰۱۸: ۸۷) گاهی اوقات سوءاستفاده از اجرای رویه آمریکا برای معامله اتهام و ترس از «آمریکایی کردن» عدالت کیفری فرانسه باعث بحث‌ها و انتقادات زیادی (به‌ویژه در مورد رفتار منصفانه با متهم) را به‌همراه داشت. با معرفی رسیدگی پذیرش ابتدایی مجرمیت در زرادخانه قانونی بلژیک قانون‌گذار این کشور اهداف مختلفی را در نظر داشت که از مهم‌ترین میان آنها می‌توان به حل‌وفصل سریع و کارآمد پرونده‌ها زمانی که عمل مجرمانه مشخص است و شخص به ارتکاب آن اقرار می‌کند. از آنجاکه در پرونده‌ها، این رسیدگی محدود به توافق حاصل‌شده بین دادستان و متهم است بدون اینکه بیشتر به بررسی دقیق پرونده کیفری باشد که بدیهی است ازدحام کاری دادگاه‌های کیفری به میزان قابل‌توجهی کاهش خواهد یافت. (ساقیان، ۱۳۹۸: ۱۹۲) به‌علاوه صرفه اقتصادی ازدحام‌زدایی دادگاه‌ها- زندان‌ها یکی از نتایج اصلی این رویه کارآمد است. همچنین به نظر می‌رسد که این روند ممکن است حجم کار دادستان‌ها را کاهش دهد و حتی اگر از مراحل اولیه دادرسی کیفری پیشنهاد شود این مهم بیشتر محقق می‌شود؛ بنابراین دادستان قادر خواهد بود تا وقت و منابع بیشتری را برای پرونده‌های سنگین‌تر به کار گیرد (باباخانی و پرسته، ۱۳۹۸: ۴).

بر اساس همان ایده سرعت در رسیدگی‌های کیفری دو ابزار دیگر علاوه بر رسیدگی پذیرش ابتدایی مجرمیت یعنی قرار محکومیت^۴ و حضور فوری در دادگاه^۵ در اختیار دادستان فرانسوی

۱. اما می‌توان قانون‌گذار ایتالیایی را اولین کشور نظام حقوقی نوشته معرفی کرد که این سازوکار را در قانون آیین دادرسی کیفری سال ۱۹۸۹ میلادی وارد زرادخانه قانونی خود کرده است (Pradel, 2005: 474).

2. Ancelot & Doriat-Duban

3. Babakhani

4. L'ordonnance pénale

5. La comparution immédiate

می‌باشد که نباید آن را با رسیدگی پذیرش ابتدایی مجرمیت اشتباه گرفت. در واقع قرار محکومیت پیش‌بینی شده در ماده ۴۹۵ به بعد قانون آیین دادرسی کیفری فرانسه یک مدل از تعقیب برای جرایم مرتبط با وسیله نقلیه می‌باشد که با هدف پرهیز از رسیدگی کیفری که احتمالاً به مجازات حبس منتج می‌شود، اعمال می‌شود. دادستان پرونده و ادله را برای قاضی محکمه ارسال می‌کند و دستور محکومیت را دادگاه بدون دادرسی، بدون امور اداری ادله جرم و نه بحث در جلسه عادی صادر می‌کند. در رویه، این حکم در غیاب طرفین دعوا یا شخص متهم نیز صادر می‌شود؛ بنابراین این قرار محکومیت یک پاسخ کیفری است که موجب جلوگیری از صدور حکم حبس در جرایم جنحه‌ای (زیر ده سال حبس) مرتبط با وسیله نقلیه می‌شود.

رسیدگی حضور فوری در دادگاه یک رویه سریع است که اجازه می‌دهد تعقیب عمومی بر اساس اصل رسیدگی سریع به اجرا درآید. این رسیدگی در یک زمان کم موجب پاسخ کیفری به یک عمل مجرمانه می‌شود؛ چراکه ترمیم اختلال‌های وارد بر نظم عمومی نایستی به درازا کشیده شود. این رسیدگی مجازات محور زمانی که کیفر حبس برای پاسخگویی مناسب دیده شد، منجر به یک پاسخ کیفری سریع توسط دادسرا می‌شود. با این حال مرتکب ملزم نیست رسیدگی حضور فوری دادستان را بپذیرد؛ اما قاضی در این رسیدگی فوری راهی جز توسل به مجازات حبس ندارد و ماده ۱-۳۹۳ قانون آیین دادرسی کیفری فرانسه اشعار می‌دارد که دادسرا بزه‌دیده را به هر طریق ممکن از روز رسیدگی مذکور مطلع می‌کند. با این حال رسیدگی حضور فوری این مزیت قابل توجه را برای بزه‌دیده دارد که وی شاهد پاسخ کیفری سریع به جرمی که بزه‌دیده آن شده است خواهد بود؛ بنابراین سریع‌تر وارد مرحله جبران خسارات می‌شود. (لودویزاک^۱، ۲۰۱۱: ۳۹) این رسیدگی برای تمام جرایم تا ده سال حبس کیفری قابل اجرا می‌باشد، اما از دامنه اجرایی رسیدگی مذکور، جنایات، جرایم سیاسی- رسانه‌ای و جرایم اطفال مستثنی می‌باشند. در حقوق ایران می‌توان به ماده ۸۶ قانون آیین دادرسی کیفری اشاره نمود که «در غیر جرائم موضوع ماده (۳۰۲) این قانون، چنانچه متهم و شاکی حاضر باشند یا متهم حاضر و شاکی وجود نداشته یا گذشت کرده باشد و تحقیقات مقدماتی هم کامل باشد، دادستان می‌تواند رأساً یا به درخواست بازپرس، با اعزام متهم به دادگاه و در صورت حضور شاکی به همراه او، دعوای کیفری را بلافاصله بدون صدور کیفرخواست به صورت شفاهی مطرح کند».

حوزه اجرایی رسیدگی پذیرش ابتدایی مجرمیت

در حقوق فرانسه و بلژیک این نهاد مختص جرایم سنگین و مجرمین خطرناکی که نظم عمومی جامعه را با ارتکاب جرایم شدید به مخاطره اندخته‌اند، نمی‌باشد و مرتکبین این جرایم امکان

1. Ludwiczak

دست‌یابی به این نهاد لیبرال را ندارند. در حقوق فرانسه رسیدگی پذیرش ابتدایی مجرمیت با قانون شماره ۲۰۱۱-۱۸۶۲ مصوب ۱۳ دسامبر ۲۰۱۱ برای تمام جنحه‌هایی که مجازات حبس بالای پنج سال یا یک جریمه نقدی دارند، قابل اعمال است^۱ و برای جنایات یا جرایم با بیش از ده سال حبس قابل اعمال نمی‌باشد. در حالی که تا قبل از این قانون و مطابق قانون سال ۲۰۰۴ صرفاً برای جنحه‌های با حبس تا پنج سال قابل اعمال بودند و این موارد شامل جنحه شدید نمی‌شد و جنحه با شدت کم یا جرایم خرد را در برمی‌گرفتند. (پرادل^۲، ۲۰۰۵: ۴۷۸) به‌علاوه در حقوق فرانسه این رسیدگی برای اطفال بزه‌کار زیر ۱۸ سال قابل اجرا نیست؛ چراکه نابالغ نمی‌تواند برای پذیرش مجرمیت علیه خود اقرار کند و صرف حضور و کیل نمی‌تواند امکان اعمال این نهاد را برای وی فراهم کند. در این راستا ماده ۱۶-۴۹۵ قانون آیین دادرسی کیفری فرانسه اشعار می‌دارد که «مقررات این نهاد راجع به افراد زیر سن هجده سال، برای جرایم رسانه‌ای، جرایم قتل غیر عمد و جرایم سیاسی اعمال نمی‌شود». مطابق با ماده ۷-۴۹۵ قانون آیین دادرسی کیفری فرانسه «برای تمام جنحه‌ها (با مجازات تا ده سال حبس) - به استثنای جرایم مذکور در ماده ۱۶-۴۹۵ و جنحه‌های تعرض عمدی یا غیرعمدی علیه تمامیت فیزیکی اشخاص و جرایم خشونت جنسی - هنگامی که جنحه با مجازات زندان بیش از پنج سال کیفر باشد، دادستان عمومی می‌تواند به‌طور رسمی یا به درخواست شخص متهم یا وکیل وی ... پس از پذیرش مجرمیت از طرف مرتکب به این فرآیند متوصل شود». با وجود اینکه ماده مذکور صراحتاً به جرایم خلاف مرتبط با مرتکب جنحه اشاره نکرده است، اما این نهاد همچنین برای خلاف‌های مرتبط با مرتکب جنحه قابل اعمال است. (کروک^۳، ۲۰۲۰: ۶۲۶) در حقیقت مستنبط از ماده ۷-۴۹۵ قانون آیین دادرسی کیفری فرانسه، رسیدگی پذیرش ابتدایی مجرمیت در مورد اشخاص حقوقی نیز قابل اعمال است؛ یعنی دادستان می‌تواند ضمن توافق با نماینده شخص حقوقی در صورت پذیرش اتهامات مجازات خفیف‌تری در توافق‌نامه در نظر بگیرد. به بیان دیگر، قانون‌گذار فرانسوی در کنار پذیرش مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی و احصای مجازات‌ها، از جایگزین‌های تعقیب عمومی نسبت به این اشخاص غافل نمانده است و سعی نموده که اشخاص مزبور نیز از منافع چنین مواردی بی‌بهره نمانند که خود تحولی بزرگ در راستای تساوی حقوق اشخاص حقیقی و حقوقی در برابر قانون محسوب می‌شود. با این حال دادستان می‌تواند یک یا چند مجازات را در قالب رسیدگی پذیرش ابتدایی مجرمیت مقرر کنند. چنانچه مجازات نقدی باشد نایستی میزان آن بیشتر از میزان مجازات نقدی مقرر در قانون باشد و اگر مجازات حبس را پیشنهاد دهد، مطابق با قانون ۲۳ مارس ۲۰۱۹^۴ مدت آن نایستی نه بیشتر از سه سال حبس و نه بیشتر از نصف مجازات مقرر در قانون برای عمل

1. Art. 495-7 du Code de procédure pénale français

2. Pradel

3. Crocq

4. LOI n° 2019-222 du 23 mars 2019 de programmation 2018-2022 et de réforme pour la justice

مجرمانه باشد که موجبات پاسخ مناسب به جرایم شدیدتر را نیز فراهم می‌آورد^۱ و البته این مجازات ممکن است مشمول جایگزین‌های حبس شود.

اما در حقوق بلژیک این سازوکار می‌تواند برای جرایمی که ماهیتاً مجازات حبس اصلاحی تا پنج سال دارند، مورد اجرا قرار گیرد؛^۲ یعنی مجازاتی است که به‌طور قطع پس از پذیرش اوضاع و احوال مخففه و عوامل توجیه‌کننده مقرر می‌شود و نه مجازاتی که در متن قانون پیش‌بینی شده؛ بنابراین ملاک، «مجازات قضایی» است.^۳ با این وجود حتی اگر دادستان عمومی لزوماً حکم بیش از ۵ سال حبس در یک پرونده را ضروری ندانسته باشد، قانون‌گذار بلژیکی برخی اعمال مجرمانه را از این رسیدگی مستثنی می‌کند. (میشل و فالک^۴، ۲۰۱۸: ۴۵) از یک سو، این اعمال شدیدترین جنایاتی هستند که (حتی با اعمال عوامل مخففه) به جنحه تبدیل نخواهند شد و با مجازات حداکثر بیش از بیست سال حبس در قانون پیش‌بینی شده‌اند. یا به طریق اولاً جرایم قابل مجازات با حبس ۲۰ تا ۳۰ سال، ۳۰ تا ۴۰ سال یا حبس ابد می‌باشند (Ibid: 44). همچنین این سازوکار برای جرایمی که اجرای مجازات کار عام‌المنفعه، پروبایسیون و نظارت الکترونیک مستثنی‌اند، قابل اعمال نمی‌باشد. همچون تجاوز به‌عنف و جرایم جنسی ارتكابی با برخی شرایط مشدده^۵ پیش‌بینی شده در (مواد ۳۷۵ تا ۳۷۷ قانون مجازات)، ارتكاب برخی جرایم با ویژگی جنسی علیه اطفال یا با کمک اطفال (مواد ۳۷۹ تا ۳۸۷ قانون مجازات)^۶ همچنین قتل، ترور، قتل والدین یا دیگر خویشاوندان نزدیک^۷، قتل عمد نوزادان^۸ و مسموم کردن (مواد ۳۹۳ تا ۳۹۷ قانون مجازات بلژیک) از دامنه اجرای این نهاد ارفاقی مستثنی می‌باشند.^۹ در حقوق بلژیک شمارش و مشخص کردن صریح این جرایم موجب می‌شود که آنها به‌طور رسمی از دایره اجرای رسیدگی پذیرش ابتدایی مجرمیت خارج شوند و همچنین شامل شروع به جرم یا معاونت آن جرایم نیز می‌شود. (فرناندزبرتیر و گیاکومتی^{۱۰}، ۲۰۱۶: ۲۷۰) در واقع به‌طور خلاصه دادستان می‌تواند رسیدگی پذیرش ابتدایی مجرمیت را زمانی اعمال کند که ابتدا به اعتقاد وی عمل ارتكابی به بیش از پنج سال حبس توسط دادگاه محکوم نمی‌شود. دوماً، جرم ارتكابی مربوطه توسط قانون به بیش از بیست سال حبس پیش‌بینی نشده باشد و درنهایت در لیست جرایمی که صراحتاً از اعمال این نهاد منع شده‌اند، نباشند (کارتیولز و همکاران^{۱۱}، ۲۰۱۷: ۶۸).

1. Art. 495-8 du Code de procédure pénale français
2. Art. 216, § 1er, al. 1er, Code d'Instruction Criminelle belge
3. Projet de loi Pot-Pourri II, n° 54-1418/001, p. 90.
4. Michiels & Falqu
5. Art. 216, § 1er, al. 3, 2°, Code d'Instruction Criminelle belge
6. Art. 216, § 1er, al. 3, 3°, Code d'Instruction Criminelle belge
7. Parricide
8. L'infanticide
9. Art. 216, § 1er, al. 3, 4°, Code d'Instruction Criminelle belge
10. Fernandez-Bertier & Giacomett
11. Cartuyvels et al

اما قانون فرانسه دامنه مادی این نهاد را محدود به جنحه با مجازات تا ده سال حبس می‌کند در حالی که معامله اتهام آمریکایی امکان انعقاد توافق‌نامه معامله اتهام را برای تمام جرایم کیفری صرف نظر از شدت عمل مجرمانه یا مجازات آن قابل اعمال می‌داند؛ بنابراین دادستان عمومی در فرانسه و بلژیک به تمام متهمان پیشنهاد این رسیدگی را نمی‌دهند. در جرایم سیاسی و جرایم شدید و مهم، دادستان در جهت منافع بزه‌دیده یا با در نظر گرفتن نظم عمومی مختل شده به رسیدگی پذیرش ابتدایی مجرمیت متوسل نمی‌شود. عموماً این جایگزین رسیدگی کیفری منافع جامعه، متهم و بزه‌دیده به‌ویژه برای جرایم خرد را تأمین می‌کند. در صورت مشروط کردن صریح اجرای این سازوکار به تأمین خسارات بزه‌دیده می‌تواند خیلی سریع اجرای عدالت و برخورد کارآمد با عمل مجرمانه را شاهد بود (همان، ۶۹).

در حقوق فرانسه و بلژیک اجرای رسیدگی پذیرش زود هنگام مجرمیت قابل اجرا در تمام مراحل رسیدگی کیفری نبوده و محدود آن از مرحله پلیسی تا مرحله محاکمه می‌باشد؛ بنابراین دادستان در مرحله تعقیب در دادسرا می‌تواند رسیدگی پذیرش ابتدایی مجرمیت را پیشنهاد دهد. (اسمیت^۱، ۲۰۱۵: ۱۰) از آنجاکه توافق منعقد شده در مرحله دادسرا مستلزم مجرمیت متهم و صدور حکم علیه وی است، با این حال، لزوماً باید مورد تأیید امضا دادگاه صالح برسد؛ بنابراین رسیدگی مذکور در صورتی می‌تواند به اجرا درآید که هیچ محاکمه یا حکم کیفری مشخصی قبلاً صادر نشده باشد.^۳

قانون‌گذار ایرانی در قانون مجازات ۱۳۹۲ با پیش‌بینی سازوکارهای انعطاف‌پذیر همچون تعلیق تعقیب، تعویق تعقیب، کیفرهای جایگزین، نظام نیمه آزادی و آزادی مشروط و از سوی دیگر در قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ با پیش‌بینی میانجیگری و صلح میان طرفین سیاست ترمیمی و قضازدایی را بر اساس اصل رضایت مرتکب جرم در تعیین کیفر در پیش گرفته است (باباخانی و عبداللهی، ۱۳۹۹: ۳۱)؛ بنابراین تصویب قانون آیین دادرسی کیفری سال ۱۳۹۲ و مواد سه‌گانه ۸۰ تا ۸۲ این قانون موجب دادن جان دیگر به اختیارات دادستان در راستای عدم تعقیب و اصل اقتضای تعقیب قلمداد می‌شود. البته سازوکارهای معرفی شده در این سه ماده را نمی‌توان مشخصاً معادل رسیدگی پذیرش ابتدایی مجرمیت فرانسوی یا بلژیکی معرفی کرد، اما می‌توان مشابهت‌هایی را میان این سازوکار با نهاد تعلیق تعقیب در ایران از لحاظ هدف تعدیل ازدحام قضایی، سرعت در رسیدگی و پاسخ قضایی نرم، گسترش اختیار دادستان و آثار حقوقی آن مشاهده کرد. سازوکارهای مقرر در مواد سه‌گانه مذکور صرفاً برای مجازات تعزیری درجه ۶ تا ۸ قابل اجرا هستند؛ اما ماده ۳۴۰ قانون آیین دادرسی کیفری که مقرر می‌دارد، جرایم تعزیری درجه

1. Smeets

2. Art. 216, § 3 Code d'Instruction Criminelle belge

3. Art. 216, § 2, Code d'Instruction Criminelle belge

هفت و هشت، به‌طور مستقیم در دادگاه مطرح می‌شود، منجر به استننا در صلاحیت دادستان شده است؛ اما در جرایم خرد درجه هفت و هشت این قاضی دادگاه است که هم می‌تواند تعقیب و هم محاکمه کند که می‌توان آن را نقض اصل جدایی مقام تعقیب و مقام محاکمه تلقی کرد (باباخانی، ۱۴۰۰: ۴)؛ لذا قاضی دادگاه در این جرایم می‌تواند با تشخیص خود متوسل به جایگزین‌های تعقیب یعنی بایگانی پرونده و تعویق تعقیب شود. با این توضیحات دادستان صرفاً در تعویق تعقیب مجازات تعزیری درجه شش می‌تواند به این نهاد جایگزینی در صورت اقتضا متوسل شود.

چگونگی اجرای سازوکار رسیدگی پذیرش ابتدایی مجرمیت

در سیستم حقوقی کامن لا بعد از پیشنهاد مجازات کمتر به متهم، وی می‌تواند ابتدا نپذیرد^۱ و کمی شبیه به فروشندگان و مشتریان در بازارهای خاص (مذاکره محور)، منجر به پیشنهاد دوم از سوی دادستان شود. (لروی^۲، ۲۰۱۴: ۳) برعکس در حقوق فرانسه و بلژیک قاعده مبتنی بر یک توافق بدون چانه‌زنی است و این دادستان است که پیشنهاد مجازات را در مرحله تعقیب یا تحقیق اعلام می‌کند و متهم صرفاً ده روز فرصت دارد که جواب مثبت یا منفی خود را اعلام کند. در بخش دوم این مقاله به بازیگران قضایی صالح برای اعمال این سازوکار جایگزینی یعنی دادستان (۲،۱) و وکیل (۲،۲) پرداخته می‌شود و در این راستا چگونگی اجرا-اعمال این نهاد مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد.

نقش محوری دادستان

در فرانسه معمولاً دادستان در مرحله تعقیب و بعد از اتمام تحت نظر در دادسرا پیشنهاد مجازات را می‌دهد و برای متهم توضیح می‌دهد که وی بایستی طی ده روز تصمیم خود را برای پذیرش یا عدم پذیرش بگیرد. (بلوک^۳، ۲۰۱۷: ۹۲۷) مقامات قضایی دادسرا در رویه برای ترغیب متهم به پذیرش این رسیدگی همان‌طور که گفته شد عموماً احکامی که سبک‌تر از مجازاتی که توسط قضات صادر می‌شود را پیشنهاد می‌کنند. این مجازات پیشنهادی که می‌تواند از یک یا چند مجازات اصلی یا تکمیلی تشکیل شود. بایستی مطابق با اهداف ترمیم تعادل اجتماعی و شخصی کردن مجازات‌ها و تأمین منافع بزه‌دیده مقرر در ماده ۱-۱۳۰ و ۱-۱۳۲ قانون مجازات فرانسه تنظیم شود. در حقوق بلژیک نیز تصمیم توسل به این رسیدگی در تمام موارد با توجه به اصل مصلحت تعقیب به عهده دادستان است. در صورت تعدد مرتکبان عمل مجرمانه که موضوع رسیدگی کیفری را تشکیل می‌دهد، دادستان مخیر است که با یک یا چند متهم برای پیشنهاد اجرای

1. Counter-proposals
2. Leroy
3. Bouloc

رسیدگی پذیرش ابتدایی مجرمیت وارد گفت‌وگو شود (فرناندز برتیر و گیاکومتی^۱، ۲۰۱۶: ۲۸۰). در حقیقت مباشران مختلف جرم با توجه به وضعیت فردی و اعمال مجرمانه که به آن متهم‌اند، می‌توانند تحت رژیم حقوقی تعقیب متفاوت قرار گیرند؛ خواه یک بایگانی ساده باشد، یا میانجی‌گری کیفری، توافق کیفری، رسیدگی پذیرش ابتدایی مجرمیت یا تعقیب کیفری-کلاسیک در مقابل مراجع قضایی باشد. پیشنهاد رسیدگی پذیرش ابتدایی مجرمیت می‌تواند از طرف دادستان باشد یا به درخواست متهم یا وکیل وی صورت پذیرد.^۲

در حقوق فرانسه بعد از توافق میان دادستان، متهم و امضای آن، توافق‌نامه به قاضی دادگاه ارسال می‌شود و «وی تصمیم به تصویب حکم و بررسی شرایط توجیه احکام پیشنهادی می‌پردازد. از یک سو قاضی دادگاه از اینکه متهم با حضور وکیل خود اعمال مجرمانه‌ای را که متهم به آن است، پذیرفته است و مجازات یا احکام پیشنهادی دادستان عمومی را پذیرفته باشد، مطمئن می‌شود و از سوی دیگر توافق‌نامه یا مجازات‌ها با توجه به شرایط حاکم بر جرم و شخصیت مجرم قابل توجیه باشند را بررسی می‌کند»^۳؛ بنابراین قاضی در واقع بایستی صحت و واقعی بودن اقرارها، پذیرش مجازات پیشنهادی دادرسا و توجیه اوضاع و احوال ناظر بر جرم و شخصیت مرتکب آن را بررسی کند. (باباخانی و همکاران، ۱۳۹۷: ۵) چنانچه مجازات پیشنهادی حبس در زندان باشد، دادستان عمومی مشخص می‌کند که این مجازات سریع اجرا شود یا اینکه شخص در مقابل قاضی اجرای احکام حاضر شده و چگونگی اجرای مجازاتش را تعیین کند که می‌تواند مشمول نهاد نیمه آزادی، حبس در منزل یا تحت نظارت الکترونیکی باشد. مجازات حبس پیشنهادی از سوی دادستان قابل تعلیق بوده و جایگزین‌های اجرای مجازات می‌تواند اعمال شود.^۴ زمانی که دادستان جریمه نقدی را پیشنهاد دهد، میزان آن نمی‌تواند بیش‌تر از میزان مشخص شده برای آن جرم در قانون باشد و همچنین می‌تواند قابل تعلیق باشد. (کروک^۵، ۲۰۲۰: ۳۵۶) در صورت اجرای این رسیدگی محکومیت مرتکب در پرونده کیفری وی درج نمی‌شود (همان).

در حقوق بلژیک هنگام بررسی رسیدگی پذیرش ابتدایی مجرمیت، وظیفه دادستان این است که اعمال مجرمانه‌ای را که به متهم منتسب شده است، تجزیه و تحلیل کند به شکلی که وی متقاعد شود با این رسیدگی موافقت کند تا این فرآیند موفقیت‌آمیز اجرا شود؛ اما مجازات‌های پیشنهادی باید الزاماً با شرایط قانونی مطابقت داشته باشند یعنی می‌بایست از طیف مجازات‌هایی باشند که توسط قانون برای جرائم ارتكابی پیش‌بینی شده است و مجازات کمتری را نسبت به آنچه به‌نظر

1. Fernandez-Bertier & Giacometti
2. Art. 216, § 1er, al. 1er, Code d'Instruction Criminelle belge
3. Art. 495-11 du Code de procédure pénale français
4. Art. 495-8 du Code de procédure pénale français
5. Crocq
6. Art. 216, § 3, al. 4, Code d'Instruction Criminelle belge

می‌رسد که دادگاه کیفری حکم می‌دهد را به مرتکب پیشنهاد دهد^۱. در حقوق بلژیک مجازات پیشنهادی دادستان عمومی ممکن است شامل مجازات حبس تا پنج سال، جریمه نقدی، نظارت الکترونیکی، خدمات اجتماعی یا پروبایون باشد. در پیشنهاد تهیه شده دادستان همچنین مصادره اموال و ترمیم‌های احتمالی را نیز تعیین می‌کند. (آندریس^۲، ۲۰۱۳: ۴۵) دادستان بلژیک می‌تواند پیشنهاد دهد که احکام صادره به حالت تعلیق ساده یا مشروط در آید^۳. همچنین وی می‌تواند متهم را مشمول یک تعلیق ساده یا مشروط صدور مجازات کند^۴. زمانی که اتهام جرایم متعدد علیه فرد تعقیب شونده وجود داشته باشد، در حالی که یک جرم جمعی را تشکیل دهد، دادستان عمومی ضرورتاً پیشنهاد اجرای رسیدگی پذیرش قبلی مجرمیت را برای اجماع اعمال مجرمانه خواهد داد. لازم به ذکر است که بر اساس ماده ۶۵ قانون مجازات بلژیک در این فرض این جرایم محدود به مجازات شدیدتر می‌شود. بعد از تفهیم مجازات‌های پیشنهادی دادستان مطابق با ماده ۲۱۶ قانون آیین دادرسی بلژیک که مقرر می‌کند متهم می‌تواند از مدت‌زمان فکر کردن حداکثر ده‌روزه منتفع شود، قبل از آنکه مشخص شود که آیا او اعمال مجرمانه‌ای را که به وی منتسب شده است، ارزیابی‌های قانونی دادستان و مجازات پیشنهادی وی را می‌پذیرد یا خیر (همان)^۵.

در حقوق ایران یکی از سازوکارهای نسبتاً مشابه با رسیدگی پذیرش ابتدایی مجرمیت نهاد تعلیق تعقیب است به این شرح که در جرایم تعزیری درجه شش و بر اساس ماده ۸۱ قانون آیین دادرسی کیفری، دادستان مجاز است که در صورت وجود شرایط خاصی از قبیل فقدان شاکی خصوصی یا گذشت وی، جبران خسارت بزه‌دیده و یا ترتیب جبران آن، فقدان سابقه محکومیت کیفری مؤثر و... قرار تعلیق تعقیب را صادر نماید. صدور این قرار در این دسته از جرایم، در راستای اصل موقعیت‌داشتن تعقیب به‌عنوان یکی از جایگزین‌های تعقیب کیفری در اختیار دادستان به‌عنوان مقام تعقیب قرار داده شده تا چنانچه وی عواقب سوء فرایند کیفری و محکومیت متهم را بیشتر از منافع آن برای جامعه بداند، دعوای عمومی را برای شش ماه تا دو سال به حالت تعلیق درآورد. (خالقی، ۱۳۹۴: ۲۹۰) در این صورت، دادستان متهم را حسب مورد، مکلف به اجرای برخی از دستورهای مذکور در ماده مذکور شود. در این خصوص، ماده ۱۹۵ قانون آیین دادرسی کیفری نیز قابل تأمل است. به‌موجب این ماده بازپرس پیش از شروع به تحقیق با توجه به حقوق متهم به وی اعلام می‌کند، مراقب اظهارات خود باشد. سپس موضوع اتهام و ادله آن را به شکل صریح به او تفهیم می‌کند و به او اعلام می‌نماید که اقرار یا همکاری مؤثر وی می‌تواند موجبات تخفیف مجازات وی را در دادگاه فراهم سازد. در نخستین نگاه این ماده می‌تواند با رسیدگی

1. Art. 216, § 1er, al. 2, Code d'Instruction Criminelle belge
2. Andries
3. Art. 216, § 1er, al. 2, Code d'Instruction Criminelle belge
4. Art. 216, § 1er, al. 2, Code d'Instruction Criminelle belge
5. Art. 216, § 3, al. 4, Code d'Instruction Criminelle belge

پذیرش ابتدایی مجرمیت از نوع پیشنهاد تخفیف مجازات به دادگاه مشابهت داشته باشد. (باباخانی و عبداللهی، ۱۴۰۰: ۱۵۹) با این حال، این اعلام بازپرس تکلیفی برای دادگاه مبنی بر تخفیف ایجاد نمی‌کند؛ چراکه، بحث تخفیف در جرایم مستوجب حد، قصاص و دیات منتفی است و ماده ۳۸ اقرار مؤثر متهم حین تحقیق در تعزیرات نیز گرچه به موجب بند ت ماده ۳۸ از کیفیات مخففه است، اما اساساً دادگاه در اعمال تخفیف مخیر خواهد بود. (حیدری، ۱۳۹۵: ۵۰) البته این رویکرد می‌تواند ناقض حقوق متهم باشد و حتی با انجام همکاری‌های لازم با مقامات قضایی و اقرار هیچ‌گونه تخفیف مجازاتی برای وی در پی نداشته باشد. به نظر می‌رسد بایستی اختیارات مقامات قضایی در این مورد محدود، ضابطه‌مند شود تا از برخورد سلیقه با متهمان پیشگیری شود.

در مقایسه نهاد جایگزین تعلیق تعقیب با رسیدگی پذیرش ابتدایی مجرمیت می‌توان اشاره کرد که تعلیق تعقیب مشابهت بسیاری با این رسیدگی دارد از این جهت که منوط به توافق متهم شده است، در رسیدگی پذیرش ابتدایی مجرمیت نیز میان متهم و دادستان توافق صورت می‌گیرد و متهم با اقرار و پذیرش مجرمیت خود، نقشی فعال در تعیین سرنوشت پرونده عمل مجرمانه می‌یابد. (باباخانی و پرسته، پیشین: ۱۲) تعلیق تعقیب در جرایم تعزیری درجه شش تا هشت ممکن است. یکی از مصادیق رسیدگی پذیرش ابتدایی مجرمیت نیز این است که متهم در مقابل اقرار، به یک مجازات سبک‌تر محکوم می‌شد با وجود اینکه این رسیدگی نیز عموماً در جرایم کم‌اهمیت‌تر نمود می‌یابد. قانون‌گذار ایرانی در تعلیق تعقیب با لحاظ شرط گذشت بزه‌دیده یا جبران خسارت وی منفعت بزه‌دیده را نیز لحاظ کرده است که از این جهت نیز با رسیدگی پذیرش ابتدایی مجرمیت، مطابقت دارد. می‌توان گفت اصلی‌ترین ماهیت پذیرش مجرمیت زودهنگام، اقرار و پذیرش مجرمیت و به گونه‌ای توافق با متهم برای فراهم آوردن بستری است که در آن متهم نیز در تعیین سرنوشت کیفری خویش نقش فعالی می‌یابد که از این منظر نیز با ماهیت قرار تعلیق تعقیب دعوی کیفری که همانا اقرار متهم و پذیرش بزه‌کاری وی است، همانندی دارد. (عباسیان و عالی‌پور، ۱۳۹۴: ۷۱۵) عده‌ای دیگر بر این باورند که از جمله نهادهای مشابه رسیدگی پذیرش ابتدایی مجرمیت در حقوق ایران، نهاد معاذیر قانونی، می‌باشد. نهاد معاذیر قانونی، ناظر به مواقعی است که قانون‌گذار، به‌رغم وقوع جرم و بقای مسئولیت مرتکب، بنابر ملاحظات سیاست جزایی، مرتکب را از مجازات معاف یا مجازات او را تخفیف می‌دهد. (باباخانی و پرسته، همان) شرایط اجرای نهاد معاذیر قانونی، در قانون مشخص شده و موارد آن جنبه حصری دارد و دادگاه در شرایط تعیین شده ملزم به تخفیف در مجازات یا معافیت او از مجازات می‌باشد. اگر چه این نهاد از نظر تخفیف در مجازات یا معاف از آن با رسیدگی پذیرش ابتدایی مجرمیت شباهت دارد، اما اولاً تخفیف یا معافیت ناشی از آن؛ ضمن صدور حکم و در مرحله دادرسی صورت می‌گیرد، ثانیاً دامنه اجرایی این نهاد، محدود به موارد و جرایم خاصی است که قانون‌گذار تعیین کرده است،

درحالی که نهاد رسیدگی پذیرش ابتدایی مجرمیت در مرحله پلیسی و دادسرا قابل اجراست. (مرادی و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۶۵) به نظر می‌رسد تقنین نهاد پذیرش ابتدایی مجرمیت در نظام کیفری ایران در کنار نهادهای مذکور می‌تواند به تقویت کارآمدی پاسخ کیفری به عمل مجرمانه در مرحله دادسرا، تعقیب و مسلح‌تر کردن دادستان با داشتن نهاد حقوقی دیگر منتج شود.

حضور الزامی وکیل

دادستان در فرانسه پیشنهاد مجازات کمتر را خواهد داد و نقش وکیل بسیار راهبردی است. وی می‌تواند به موکل خود توصیه کند که پیشنهاد دادستانی را بپذیرد، در غیر این صورت حکم صادره توسط دادگاه سنگین‌تر از آنچه پیشنهاد شده می‌باشد. متهم موافقت خود را به وکیل خود اعلام می‌دارد سپس قاضی برای اجرا، آن را بررسی و امضا می‌کند. در حقوق فرانسه متهم می‌تواند قبل از اعلام تصمیم خود بدون حضور دادستان با وکیل خود بدون محدودیت مشورت کند. وی توسط دادستان آگاه می‌شود که می‌تواند برای مدت ده روز قبل از اعلام اینکه آیا توافق‌نامه پیشنهادی را می‌پذیرد یا رد می‌کند تصمیم گیرد. در صورت رد پیشنهاد از جانب متهم، دادستان تعقیب عمومی را پی می‌گیرد (فرناندزبرتیر و گیاکومتی^۱، ۲۰۱۶: ۲۸۳)؛ بنابراین اگر متهم سریعاً مجازات پیشنهادی دادستان را نپذیرد و درخواست استفاده از حق فکر کردن ده روزه خود داشته باشد، دادستان می‌تواند پرونده را به قاضی آزادی و بازداشت ارائه دهد تا این قاضی با توجه به موقعیت مادی، خانوادگی و اجتماعی وی دستور قرار بازداشت را با نظارت قضایی یا تحت بازداشت خانگی با نظارت الکترونیکی صادر کند^۲.

قانون‌گذار بلژیکی ضمانت‌های حقوقی را برای اطمینان از مطابقت رسیدگی پذیرش ابتدایی مجرمیت با ماد ۶ کنوانسیون اروپایی حقوق بشر و آزادی‌های اساسی (در رابطه با حقوق رسیدگی منصفانه) را در نظر گرفته است؛ بنابراین معاضدت وکیل متهم در حین پذیرش ابتدایی محکومیت ضروری است. اظهاراتی که توسط وی منجر به اقرار به ارتکاب جرم می‌شود لزوماً باید در حضور وکیل انجام شود^۳. وکیل متهم به‌ویژه برای دستیابی به فهم اعمال مجرمانه موکل خود به پرونده‌های دادرسی دسترسی دارد و این امکان را برای موکل فراهم می‌کند تا تصمیم آگاهانه‌ای را اتخاذ کند که آیا مجرمیت خود را بپذیرد یا خیر. وظیفه که برای وکلا توسط قانون‌گذار بلژیکی تعیین شده است، این وظیفه است که موکل خود را در مورد حقوق خود از پیامدهای پذیرش ابتدایی مجرمیت خود در رسیدگی در حال اجرا و روندهای بعدی آن آگاه سازند. هدف اصلی همچنین جلوگیری از فشار بر متهم است تا وی آزادانه پیشنهاد مقامات دادسرا را بپذیرد.

1. Fernandez-Bertier & Giacometti
2. Art. 495-10 du Code de procédure pénale français
3. Art. 216, § 3, al. 1er Code d'Instruction Criminelle belge

مشاوره محرمانه بین وکیل و موکل وی می‌تواند در هر زمان و بدون حضور دادستان انجام شود و تعیین مدت‌زمان این مشاوره توسط قانون مشخص نشده است.^۱ اراده قانون‌گذار بلژیکی برای حصول تضمین حمایت از حقوق شخصی که احتمالاً می‌تواند توافق پذیرش ابتدایی مجرمیت را منعقد کند به گونه‌ای است که وی نمی‌تواند از معاضدت و کالت خودداری کند در غیر این صورت این سازوکار قابل اعمال نمی‌باشد (همان، ۲۸۴).

دیوان عالی کشور فرانسه اجرای رسیدگی پذیرش ابتدایی مجرمیت را موافق با مقررات قانون اساسی اعلام کرده است و «این مسیر رسیدگی در تحقیقات پرونده‌ها نقض اصل جدایی (تفکیک اختیارات) مقامات تعقیب عمومی (دادسرا) و مقامات محاکمه (دادگاه) نمی‌باشد. قاضی محکمه ملزم است شدت عمل مجرمانه را بسنجد و به توجیه این سازوکار با توجه به اوضاع و احوال جرم و شخصیت مرتکب آن پردازد و در این راستا وی می‌تواند امضای توافق‌نامه را چنانچه تصور کند ماهیت عمل مجرمانه، شخصیت مرتکب، وضعیت بزه‌دیده و منافع جامعه تعقیب و رسیدگی کیفری را اقتضا می‌کند رد کند و همچنین وی می‌تواند تأیید مجازات پیشنهادی دادستان را چنانچه اظهارات بزه‌دیده دربرگیرنده شفاف‌سازی جدید در مورد موقعیتی که جرم در آن ارتکاب یافته یا در مورد شخصیت مرتکب، رد کند»^۲؛ بنابراین قاضی ممکن است اگر تصور کند که ماهیت اعمال مجرمانه، شخصیت متهم، وضعیت، منافع بزه‌دیده یا جامعه تعقیب عمومی و جلسه رسیدگی عادی کیفری را توجیه می‌کند، بدین ترتیب توافق‌نامه دادستان با متهم را رد کند. در حقوق بلژیک، بنابراین اگر متهم مجرمیت خود را پذیرفت، اقدامات قانونی و مجازات پیشنهادی توسط دادستان را نیز بپذیرد یک توافق‌نامه حاصل می‌شود که شامل همه جزئیات موارد مذکور می‌باشد. به‌علاوه در این توافق‌نامه هزینه‌های حقوقی که باید مورد پرداخت قرار گیرد همچنین املاکی که توسط متهم بایستی تحویل داده شود و یا مصادره شود را نیز دادستان تعیین می‌کند. این توافق‌نامه الزاماً باید توسط متهم، وکیل وی و نیز دادستان عمومی امضا شود. اگر در زمان امضای توافق‌نامه پرونده هنوز در برابر قاضی حل و فصل و منجر به حکم نشده باشد، دادستان عمومی محل، روز و زمان رسیدگی دادگاه را تعیین می‌کند که قبل از آن متهم باید برای تصویب توافق‌نامه مذکور حاضر شود. جلسه رسیدگی در مدت‌زمانی تعیین شده توسط قانون‌گذار برگزار می‌شود که نمی‌تواند کمتر از ده روز و بیشتر از دو ماه باشد.

در حقوق فرانسه ماده ۸-۴۹۵ بند ۴ قانون آیین دادرسی کیفری فرانسه صراحتاً بیان می‌دارد شخصی که «مجرمیتش را می‌پذیرد»، از این‌رو نتیجتاً بزه‌دیده می‌تواند تعقیب خواسته‌های مدنی خود را در دادرسی رسیدگی پذیرش ابتدایی مجرمیت انجام دهد. هنگامی که بزه‌دیده عمل

1. Art. 216, § 3, al. 3 Code d'Instruction Criminelle belge

2. Le Conseil constitutionnel décision n° 2004-492 DC du 2 mars 2004 et Décision n° 2011-641 DC du 8 décembre 2011.

مجرمانه شناسایی شود بدون هیچ تأخیری با هر روشی از رسیدگی مذکور مطلع می‌شود. از وی دعوت می‌شود که هم‌زمان با مرتکب، در صورت لزوم همراه با وکیل خود، در مقابل قاضی در دادگاه حاضر شود و خواهان جبران خسارت‌های خود شود. (باباخانی^۱، ۲۰۲۱: ۶۵) در حقوق بلژیک همچنین بزه‌دیده احتمالی و در صورت لزوم وکیل وی نیز در مورد جرایم اقرار شده توسط متهم، جبران خسارت‌های وارد شده و توافق‌نامه پذیرش ابتدایی مجرمیت در جریان قرار می‌گیرند^۲. همچنین بزه‌دیده و وکیلش می‌توانند به پرونده دسترسی داشته باشند؛ بنابراین بزه‌دیده‌گان شناخته‌شده با هر وسیله‌ای مناسب از محل، روز و زمان جلسه دادرسی که برای تأیید توافق‌نامه رسیدگی پذیرش ابتدایی مجرمیت برنامه‌ریزی شده است، مطلع می‌شوند. در طی این دادرسی بزه‌دیده به‌عنوان شخص ثالث ورود و حق مطالبه جبران خسارت خود را دارد. (لتورمی و بوسان^۳، ۲۰۱۹: ۴۵) اگر دادگاه آن خسارات را تأیید کند، بزه‌دیده می‌تواند به پذیرش ابتدایی مجرمیت برای جبران خسارت خود استناد کند.

ضمانت‌هایی در مورد محرمانگی مذاکرات صورت گرفته در طول اجرای رسیدگی پذیرش ابتدایی مجرمیت توسط قانون‌گذار فرانسوی و بلژیکی به‌منظور تضمین حقوق دفاعی و ایجاد فضای مبتنی بر اعتماد میان متهم و دادستان پیش‌بینی شده است^۴. به همین منظور تا زمانی که توافق‌نامه به امضا نرسیده باشد اسناد تهیه‌شده برای استفاده از نهاد مذکور را نمی‌تواند در فرآیند رسیدگی کیفری مورد استناد قرار داد^۵. قانون‌گذار به‌علاوه پیش‌بینی کرده است تا زمانی که توافق‌نامه میان دادستان و متهم به امضای مقام قضایی محاکمه و منجر به رأی نشود، اوراق مذاکرات در چهارچوب رسیدگی پذیرش ابتدایی مجرمیت به‌هیچ‌عنوان نمی‌تواند علیه متهم در یک رسیدگی کیفری، خصوصی، اداری، داوری و غیره مورد استفاده قرار گیرد (همان: ۶۶)؛ بنابراین در دو نظام حقوقی فرانسه و بلژیک اظهارات طرفین و به‌ویژه اقرار و تصدیق حقایق توسط مرتکب در این مورد نمی‌تواند به‌عنوان اعترافات قانونی مورد استفاده قرار گیرد و آن اسناد به‌عنوان ادله و اقرار قانونی قابل استناد نمی‌باشند^۶.

1. Babakhani

2. Art. 495-13 du Code de procédure pénale français.

3. Art. 216, § 4, al. 2, Code d'Instruction Criminelle belge

4. Leturmy & Bossan

5. Projet de loi Pot-Pourri II, n° 54-1418/001, p. 96

6. Art. 216, § 3, al. 8, Code d'Instruction Criminelle belge

7. Art. 216, § 4, al. 7 Code d'Instruction Criminelle belge

بحث و نتیجه گیری

درواقع برای مؤثر واقع شدن و درک بهتر عدالت بایستی اختلافات در مدت زمانی معقول حل و فصل شود و معقول بودن مدت زمان یک رسیدگی بر اساس نظر دادگاه اروپایی حقوق بشر و همین طور ماده ۶ کنوانسیون اروپایی حقوق بشر، نسبت به اوضاع و احوال ناظر به پرونده و به ویژه با در نظر گرفتن پیچیدگی آن امری متغیر می باشد. محاکمه معمولاً با توجه به ازدحام مراجع قضایی با وقفه زیاد انجام می گیرد که امری خلاف مقتضای عدالت می باشد. هزینه های کلان رسیدگی کیفری، تورم جمعیت کیفری، حجم فراوان پرونده های قضایی و لزوم تسریع بخشی به رسیدگی ها، از مهم ترین دغدغه هایی هستند که نظام کیفری کشورهای مختلف را برای یافتن راه حلی مناسب به چاره اندیشی واداشته است. در مواجهه با پدیده بحران کیفری کاهش ازدحام در دادگاه های کیفری و زندان به یک ضرورت غیرقابل اجتناب تبدیل شده است که منجر به تولد عدالت توافقی - مذاکره محور شد و این موضوع تا حد زیادی موجب به حاشیه رفتن رسالت سنتی قاضی کیفری در امر قضاوت می شود؛ که اصولاً با هدف یک تمایل تسریع و ساده سازی رسیدگی کیفری، تعدیل ازدحام وظایف کاری محاکم کیفری و از طرف دیگر، تلاش برای جبران فقدان مؤثر بودن عدالت کیفری و سرعت در واکنش قانونی سیاست گذاران کیفری را به سمت رویکرد کمینه ای و حداقلی رسیدگی کیفری متمایل کرده است و در این راستا رسیدگی پذیرش ابتدایی مجرمیت به پهنه قانونی بلژیک و فرانسه وارد شد.

در این مقاله سازوکار نوین پذیرش ابتدایی مجرمیت در حقوق کشور فرانسه و بلژیک تجزیه و تحلیل شد که مبتنی بر عدالت توافقی می باشد و شرط اصلی برای دستیابی به این توافق آن است که متهم به ارتکاب اعمال مجرمانه متناسب به خود اقرار و مسئولیت آن را بپذیرد؛ بنابراین متهم بایستی ابتدا به مجرمیت خود اقرار کند و سپس اقدامات قانونی در نظر گرفته شده توسط دادستان بعد از توضیحات وی و وکیل خود را بپذیرد و در نهایت مجازاتی که به وی پیشنهاد می شود را با صحت آزادی اراده بپذیرد؛ بنابراین به نظر می رسد حقوق کیفری طی چند دهه اخیر به لطف آموزه های حقوق بشری، جرم شناسانه و سیاست جنایی، رویکرد یک سویه و سرکوب گرانه را تعدیل کرده است به شکلی که اگر مرتکب برخی جرایم در راستای مسئولیت پذیری به جبران واقعه مجرمانه و بزه دیدگان مستقیم، غیرمستقیم آن پردازد، می تواند با توافقی با دادستان از کیفر رهایی یابد یا به مجازات سبکی محکوم شود؛ بنابراین این قراردادی شدن در تعیین کیفر موجب کم رنگی جنبه سزادهی کیفر با پررنگ کردن نقش بزهکار در جهت جبران رفتار مجرمانه خود می باشد. لذا جلوه این آموزه در تعقیب عمومی دادستان نیز دیده می شود و چنانچه مرتکب، رسیدگی پذیرش ابتدایی مجرمیت از طرف دادستان را پذیرفته و اجرا کند اصولاً رسیدگی کیفری شکل نمی گیرد و به همین جهت می توان از «توافقی شدن تعیین کیفری» صحبت به میان آورد که

به موجب آن دادستان و مرتکب جرم در خصوص تعیین سرنوشت پرونده با یکدیگر توافق می‌کنند و گاهی موافقت و نقش بزه‌دیده در روند آن حائز اهمیت می‌باشد؛ بنابراین دادستان می‌تواند با وارد شدن در ماهیت برخی از دعاوی کیفری پس از بررسی وضعیت بزه‌کار، بزه‌دیده و اوضاع و احوال ناظر به وقوع جرم در خصوص تعقیب عمومی و مراجعه به این رسیدگی تصمیم‌گیری کند. با توجه به نیازهای روز جامعه و توسعه روزافزون جرایم و پیچیدگی‌های آن، پیشنهاد می‌شود که قوانین کیفری ایران با اتکا به دیدگاه‌های جرم‌شناختی و تجربه کشورهای چون فرانسه و بلژیک، از بعد شکلی و بر اساس یک سیاست جنایی متناسب رژیم جایگزین کیفری جداگانه و متمایزی مثل پذیرش ابتدایی مجرمیت برای برخورد با بزهکاران به‌منظور مقابله کارآمدتر با مرتکبان جرایم شدیدتر را تعریف کند. همچنین دامنه اجرای آن را بیشتر از تعلیق تعقیب گسترش دهد به شکلی که اجرای آن در جرایم درجه چهار و پنج تعزیری (تا ده سال حبس) نیز ممکن شود؛ بنابراین یکی از مهم‌ترین جایگزین‌ها، پذیرش ابتدایی مجرمیت است که مسیری برای یک عدالت کیفری مختص جرایم شدیدتر ایجاد می‌کند به شکلی که پذیرش مجرمیت اشخاص حقیقی و حقوقی (شرکت‌ها) را بدون محاکمه فراهم می‌آورد. در این راستا، این نهاد می‌تواند کارکرد مشابهی همچون تعلیق تعقیب داشته باشد و باعث اعمال آموزه‌های توافقی شدن تعقیب عمومی شود. در این میان، پیش‌بینی نهادهای جایگزین مشابه در راستای اصل مقتضی بودن تعقیب می‌تواند راهگشا باشد و برخی پرونده‌ها را بدون محکومیت از فرایند کیفری خارج کند. در صورت پیش‌بینی چنین سازوکاری ضرورت دارد که نقش کنش‌گران اجرایی از جمله دادستان، وکیل، متهم (شخص حقیقی یا حقوقی)، بزه‌دیده و سایر افراد مرتبط مشخص گردد و نحوه اجرای آن نیز در راستای عدالت توافقی تشریح شود.

سپاسگزاری

ضمن قدردانی از تمامی اشخاصی که برای به سرانجام رسیدن این پژوهش همکاری کردند همچنین از آقای حامد صفایی جهت بازخوانی و نقد مقاله سپاسگزارم.

منابع

- باباخانی، عرفان. (۱۴۰۰). توافق کیفری سازوکار جایگزین تعقیب عمومی (مطالعه تطبیقی حقوق ایران، بلژیک و فرانسه). پژوهش نامه حقوق تطبیقی، ۵(۱): ۴۸-۳۱.

http://journals.umz.ac.ir/article_3309.html

- باباخانی، عرفان؛ پرسته، مهران. (۱۳۹۸). مدیریت جمعیت کیفری از طریق جایگزین های رسیدگی کیفری در حقوق ایران و بلژیک. دانشنامه مدیریت جمعیت کیفری.

- باباخانی، عرفان؛ عبداللهی، افشین. (۱۴۰۰). امکان اعمال جایگزین های تعقیب کیفری نسبت به اشخاص حقیقی و حقوقی در حقوق ایران و فرانسه. پژوهشنامه حقوق اسلامی، ۲۲(۵۳): ۱۸۲-۱۵۵.

https://ilr.journals.isu.ac.ir/article_75761.html

- باباخانی، عرفان؛ عبداللهی، افشین. (۱۳۹۹). امکان اعمال قرارداد قضایی با منافع عمومی نسبت به اشخاص حقوقی در حقوق ایران (با نگاهی به حقوق فرانسه). آموزه های حقوق کیفری، ۱۷(۲۰): ۵۸-۲۹.

https://cld.razavi.ac.ir/article_1376.html

- باباخانی، عرفان؛ پرسته، مهران؛ هرنگ، جیمی. (۱۳۹۷). ارزیابی عدالت ترمیمی در مرحله پلیسی در نظام کیفری ایران و فرانسه. همایش بین المللی پلیس و عدالت ترمیمی. دانشگاه علوم انتظامی امین. تهران.
- حیدری، الهام. (۱۳۹۵). معامله اتهام در حقوق کامن لا و نهادهای نزدیک در دادرسی کیفری ایران. مطالعات حقوق کیفری و جرم شناسی، ۳(۱): ۶۲-۴۱.

https://jqcls.ut.ac.ir/article_62499.html

- ساقیان، محمدمهدی. (۱۳۹۸). حقوق دفاعی متهم در جایگزین های تعقیب کیفری. آموزه های حقوق کیفری، ۱۶(۱۷): ۱۸۸-۱۶۱.

<https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=494519>

- خالقی، علی. (۱۳۹۴). آئین دادرسی کیفری. جلد اول. میزان.
- عباسیان، عطیه؛ عالی پور، حسن. (۱۳۹۴). ظرفیت های تعمیم نهاد معامله اتهام به نظام کیفری ایران. مطالعات حقوق تطبیقی، ۶(۲): ۶۲-۴۱.

https://jcl.ut.ac.ir/article_55785.html

- Ancelot, L., & Doriat-Duban, M. (2010). *Analyse économique du plaider coupable*, Presses de Sciences Po.
- Andries, J-B. (2013). *Le classement sans suite en Belgique*, In les alternatives au procès pénal, JACOBS Ann, L'Harmattan.
- Babakhani, E. (2021). *Collection D'articles en Droit Pénal et la Criminologie: Droit Français et Iranien*, Éditions universitaires européennes.
- Babakhani, E. (2018). *Étude comparée de l'enfermement carcéral en droit Franco-Iranien*, [Mémoire. L'université de Lille].

- Fernandez-Bertier, M., & Blotwijk, M. (2015). Out-of-court criminal dispute resolution in the Netherlands, Belgium and the US. *Tijdschrift voor Sanctierecht & Onderneming*, (2), 95.
<https://dial.uclouvain.be/pr/boreal/object/boreal:163333>
- Bouloc. B. (2017). *Procédure pénale*. 26 éditions. Dalloz.
- Cartuyvels. Y., Guillain C. Slingeneyer T. (2017). *Les alternatives à la détention en Belgique : un état de lieux à l'une du conseil de l'Europe*, la Charte.
- Crocq. J-C. (2020). *Le guide pénal*, Dalloz.
- Leroy. J. (2014). *L'aveu de culpabilité dans la composition pénale et le plaider coupable*, Gazette du palais.
- Leturmy. L., Bossan. J. (2019). *La comparution sur reconnaissance préalable de culpabilité : Bilans et perspectives*. [Rapport de recherche] Mission de Recherche Droit et Justice.
- Herman. G-N. (2012). *Plea Bargaining*. 3e éd. Juris Publishing.
- Ludwiczak. F. (2015). *Les procédures alternatives aux poursuites : une autre justice pénale*, L'Harmattan.
- Michiels. O., Falque G. (2018). *Procédure pénale ; Notes sommaires et provisoires*, Université de liège.
- Pradel, J. (2005). Le plaider coupable, confrontation des droits américain, italien et français. *Revue internationale de droit comparé*, 57(2), 473-491.
https://www.persee.fr/doc/ridc_0035-3337_2005_num_57_2_19357
- Fernandez-Bertier. M., Giacometti M. (2016). La « reconnaissance préalable de culpabilité » ou « plaider coupable » : une révolution dans notre arsenal procédural ? *Revue de droit pénal et de criminologie*.
- Fernandez-Bertier, M., & Giacometti, M. (2016). La «reconnaissance préalable de culpabilité» ou «plaider coupable»: une révolution dans notre arsenal procédural?. *Revue de droit penal et de criminologie*, 2016(4).
<https://dial.uclouvain.be/pr/boreal/object/boreal:173823>
- Smeets. R. (2015). *Le classement sans suite : entre garanties et tempéraments ; Itinéraire d'une procédure impartiale et déterminante*, Mémoire, l'université catholique de Louvain.
- Stefani G., Levasseur G., Bouloc B. (2019). *Procédure pénale*, Dalloz, 27e édition, Paris.